

สรุปสัมมนาวิชาการเรื่อง

“ประชาธิปไตยพระราชอำนาจอาเซียนและโลกใหม่”

เมื่อวันอังคารที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 ระหว่างเวลา 13.00-16.00 นาฬิกา ณ ห้องประชุมชั้น 6 อาคารราไพพรรณี พิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ดำเนินการจัดงานสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “ประชาธิปไตยพระราชอำนาจอาเซียนและโลกใหม่” ประเด็นที่น่าสนใจของการสัมมนาวิชาการครั้งนี้ คือ การเจริญสัมพันธไมตรีอันดีกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศตะวันตกทั้งที่เป็นประเทศเจ้าอาณานิคมในขณะนั้น เช่น อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส และประเทศมหาอำนาจอย่างประเทศสหรัฐอเมริกา ดังเหตุการณ์การเสด็จประพาสต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2475 ทั้งนี้มีการนำเสนองานวิจัย 3 เรื่อง ได้แก่ “ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเยือนสิงคโปร์ชวา และบาหลี พ.ศ. 2472” โดยนางอิมทิพย์ ซูฮาร์โต “การเสด็จประพาสอินโดจีนของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพ.ศ.2473” โดยนางฉัตรบงกช ศรีวิวัฒนสาร และ “การเสด็จประพาสสหรัฐอเมริกา แคนาดา และญี่ปุ่นของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2473-2474” โดย นางสาวภาพิศุทธิ์ สายจำปา และมีผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัยดังกล่าว ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ม.ร.ว.พทุทธิสาณ ชุมพล และนางสาววิตรี สุวรรณสถิตย์ ส่วนผู้ดำเนินรายการเป็นนักวิชาการสังกัดสำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า คือ ดร.เลิศพร อุดมพงษ์

สาระสำคัญจากการสัมมนา มีดังนี้ ประเด็น “ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเยือนสิงคโปร์ ชวา และบาหลี พ.ศ. 2472”โดยนางอิมทิพย์ ซูฮาร์โต เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถเดินทางมาร่วมงานได้เนื่องจากพำนักอยู่ในประเทศอินโดนีเซีย จึงมอบหมายให้ นางฉัตรบงกช ศรีวิวัฒนสารเป็นผู้นำเสนอผลงานวิจัยแทน นางฉัตรบงกช กล่าวถึงวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยดังกล่าวว่าเป็นการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเสด็จประพาสสิงคโปร์ ชวาและบาหลีของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและยังเป็นการสำรวจและทบทวนเอกสารภาษาต่างประเทศ และทำสำเนาเอกสารหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ภาษาอังกฤษเช่น เอกสาร

หนังสือพิมพ์ใหญ่สามค่ายได้แก่ 1.The Malayan Saturday post 2. The Singapore Free Press 3. The Straits Times เป็นต้น และยังได้สำเนาหนังสือพิมพ์ภาษาอินโดนีเซียเป็นข้อมูลอันมีค่ายิ่งสำหรับนักวิจัยชาวต่างชาติและนักวิจัยชาวไทยที่มีขอบเขตจำกัดในด้านภาษาอันเป็นเหตุให้ไม่สามารถเข้าถึงเอกสารได้ จึงมีประโยชน์ต่อผู้สนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยและค้นคว้าต่อไป

นางสาวตรี สุวรรณสถิตย์ ให้ความเห็นว่างานวิจัยของนางอิมทิพย์น่าสนใจเกี่ยวกับเอกสารจากแฟ้มไมโครฟิล์มที่หอสมุดแห่งชาติสิงคโปร์และเอกสารจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติอินโดนีเซียผนวกรวบรวมหนังสือพิมพ์เก่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ในการเสด็จประพาสสิงคโปร์ ชวาและบาหลีในพ.ศ. 2472 โดยเฉพาะการนำมาจัดกลุ่มและเทียบเคียงกับเอกสารจดหมายเหตุของไทย

รองศาสตราจารย์ ม.ร.ว.พทุธิสาณ ชุมพล ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นการค้นคว้าวิจัยที่น่าสนใจในแง่ของการรวบรวมและสำเนาเอกสารหนังสือพิมพ์เก่าและภาพถ่ายที่เป็นเอกสารชิ้นต้นจากหอสมุดและหอจดหมายเหตุของทั้งสิงคโปร์และอินโดนีเซีย โดยศึกษาพระราชกรณียกิจแบบทางการและพระราชกรณียกิจที่เป็นความสนพระทัยส่วนพระองค์ ได้แก่ การเกษตรกรรม วิทยาการสมัยใหม่ การศึกษา โบราณคดี และศิลปวัฒนธรรม ผลจากวิจัยนี้ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมเป็นการช่วยเผยแพร่พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในการเสด็จประพาสสิงคโปร์ ชวาและบาหลีให้แก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศได้อย่างกว้างขวางขึ้น

นางฉัตรบงกช ศรีวัฒนสาร นำเสนอผลงานวิจัยในส่วนที่ได้ศึกษาคือ “การเสด็จประพาสอินโดจีนของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพ.ศ.2473” โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อค้นหาสาเหตุ และผลของการเสด็จประพาสอินโดจีน (เวียดนามและกัมพูชา) โดยแบ่งการศึกษา 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1.เส้นทางในการเสด็จ 2.ระยะเวลาในการเสด็จ 3.เหตุการณ์สำคัญระหว่างเสด็จ 4.การพัฒนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสยามกับฝรั่งเศสที่เป็นผู้ปกครองอาณานิคม และกับเจ้านายพื้นเมืองดั้งเดิม และ 5. ผลสืบเนื่องจากการเสด็จพระราชดำเนินเยือนอินโดจีน ซึ่งสรุปได้ว่าเป็นบรรยากาศแห่งการเจริญพระราชไมตรีของประเทศสยามทั้งกับฝรั่งเศสในฐานะที่เป็นเจ้าอาณานิคมและกับเจ้านายพื้นเมืองเดิมระดับสูงในเวียดนามและกัมพูชา ที่เคยมีความบาดหมางในอดีต จากหลักฐานจดหมายเหตุทั้งของไทยและเอกสารของ

ฝรั่งเศสพบว่านโยบายด้านการต่างประเทศมีการปรับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทำให้มีความเข้าใจอันดีและความร่วมมือที่จริงจัง ทำให้ราชสำนักสยามก้าวพ้นจากความบาดหมางเดิมได้เป็นอย่างดี และมีการเปิดรับความเจริญทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยจากการเสด็จประพาสอินโดจีนมาพัฒนาประเทศสยามอีกด้วย

นางสาวตรี สุวรรณสถิตย์ กล่าวว่า งานวิจัยเรื่องเสด็จเยือนอินโดจีนของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวครั้งนี้ชี้ให้เห็นนัยยะสำคัญทางการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อกระชับความสัมพันธ์กับตัวแทนอาณานิคมฝรั่งเศสในอินโดจีนยุคใหม่ เพื่อเยี่ยมเยือนสถานที่สำคัญและผู้คนตามหัวเมืองต่างๆ ซึ่งในยุคนี้มีกลุ่มรักชาติญวนดำเนินการไต่ดิน ก่อวินาศกรรมอยู่เป็นประจำ แต่พระองค์ก็ไม่ทรงย่อท้อ ถึงแม้ว่าการเสด็จพระราชดำเนินในครั้งนี้จึงมีปัญหาและอุปสรรคในการเดินทางมากกว่าการเสด็จเยือนสิงคโปร์ ชวาและบาหลี นอกจากนี้ยังทรงเยี่ยมเยือนสถานที่สำคัญทั้งในนครไซ่ง่อน เช่น สถาบันปาสเตอร์ วิทยาลัยเพาะช่าง วัดญวน สวนสัตว์ โรงพยาบาล และยังทรงจัดการแข่งขันฟุตบอลเชื่อมความสัมพันธ์ไทยกับเวียดนามอีกด้วย การเสด็จไปยังพระราชวังจักรพรรดิที่นครเว้ เสด็จเยี่ยมหลุมฝังศพของจักรพรรดิดองค์ก่อนๆซึ่งสร้างใหญ่โตและสวยงามและยังทรงบันทึกเป็นภาพยนตร์ไว้ซึ่งมีคุณค่าสำหรับมรดกความทรงจำของอาเซียน

รองศาสตราจารย์ ม.ร.ว.พฤษิสาณ ชุมพล กล่าวว่า หลังจากเสด็จเยือนเวียดนามแล้วได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังกัมพูชา โดยฝรั่งเศสจัดการให้พระเจ้ามณเฑียรวงศ์ของกัมพูชาเข้าเฝ้าที่ไซ่ง่อนก่อนการเสด็จกัมพูชา และมีการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมด้านการดนตรี ต่อมาได้ทรงพระราชนิพนธ์เพลงไทยสำเนียงเขมร คือเพลงเขมรลออองค์ นับเป็นการดำเนินนโยบายทางการทูตผ่านทางวัฒนธรรมรวมทั้งทรงเยี่ยมชมโบราณสถานสำคัญ คือนครวัดนครธม ซึ่งปัจจุบันได้รับการอนุรักษ์และขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกด้วยเช่นกัน

นางสาวภาพิศุทธิ์ สายจำปา นักจดหมายเหตุอิสระนำเสนอการศึกษาเอกสารชั้นต้น ภาษาต่างประเทศ เรื่อง “การเสด็จประพาสสหรัฐอเมริกา แคนาดา และญี่ปุ่นของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2473-2474” จากเอกสารส่วนพระองค์ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นสมุดปกแข็งที่รวบรวมข่าวจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจากประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดาโดยศึกษาจากไมโครฟิล์ม กล่าวคือ เป็นข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ที่นายเรมอนด์ บี.สตีเวนส์

(Raymond B. Stevens) ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศชาวอเมริกันและนายราล์ฟ เฮย์ (Ralph Hayes) ทูตเกล้าฯ ถวายในนาม The Committee of American Friends of Siam และยังมีข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ที่นายวิลเลียม เจ เอ็ม แอนด์ วัตสัน อาร์มสตรอง (William J.M. Watson Armstrong) ทูตเกล้าฯ ถวายจัดทำโดย The Royal Siamese Consulate General Vancouver, B.C., Canada 1931 และ Press Cuttings from Canadian Newspaper ซึ่งข่าวตัดทั้งสองเล่มนี้เป็นข่าวเฉพาะพระราชกรณียกิจที่ประเทศแคนาดา

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการใช้หลักฐานกฤตภาคจากหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษเป็นฐานในการเรียบเรียงและใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์พระราชกรณียกิจโดยใช้หลักฐานจดหมายเหตุของไทยประกอบกัน ทำให้ทราบสาเหตุการเสด็จสหรัฐอเมริกาเพื่อไปผ่าตัดพระเนตรแล้ว ยังเสด็จไปเจริญสัมพันธไมตรีเพื่อความแน่นแฟ้นขึ้น จากการศึกษาพบว่าพระองค์ทรงมีความสนพระทัยในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรมในประเทศที่เสด็จเยือนทั้งสหรัฐอเมริกา แคนาดา และญี่ปุ่น การเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้เป็นการทำให้สยามปรากฏในเวทีระหว่างประเทศ

รองศาสตราจารย์ ร.ว. พงษ์พิธาน ชุมพล ให้ข้อคิดเห็นว่าการวิจัยเรื่องการเสด็จประพาสสหรัฐอเมริกา แคนาดา และญี่ปุ่นของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีจุดเด่นและน่าสนใจในแง่ที่ไม่มีการบันทึกเป็นจดหมายเหตุรายวันหรือการเรียบเรียงมาก่อน เป็นการศึกษาจากเอกสารตัดจากหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ และการเสด็จพระราชดำเนินในครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นการส่วนพระองค์ (Incognito) จุดประสงค์หลักคือการผ่าตัดพระเนตร จึงมีลักษณะที่เป็นทางการไม่มากนัก แต่พระองค์ยังทรงตระหนักถึงพระราชภารกิจในฐานะของพระมหากษัตริย์ที่ต้องมีการเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศต่างๆ เหล่านั้น จุดอ่อนงานวิจัยชิ้นนี้คือ มีปัญหาของการอ่านเอกสารกฤตภาคจากหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษอาจคลาดเคลื่อนได้ บางครั้งไม่ได้ระบุวัน เดือนปี หรือเอกสารไม่มีความต่อเนื่องกัน หากจะตีพิมพ์จะต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องทั้งเรื่องภาษาและคำราชาศัพท์

นายบุญพิริ พันธ์วร อนุกรรมการวิชาการของพิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่าถึงความเป็นมาของเอกสารกฤตภาคหนังสือพิมพ์ตัดชุดนี้ รวมทั้งหลักฐานภาพถ่ายและภาพยนตร์ส่วนพระองค์รัชกาลที่ 7 ที่วังศุโขทัย โดยได้รับมอบหมายจากหม่อมเจ้าการวิกจักรพันธ์ให้ทำการรวบรวมในที่สุดได้ทูตเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช

กุมารี และพระองค์พระราชทานให้กับหอจดหมายเหตุแห่งชาติ จนเป็นที่มาสำหรับการค้นคว้า
เอกสารกฤตภาคจากหนังสือพิมพ์ในครั้งนี้